

4. Ostapenko B.I. Philosophy, Ideology and Existential of Human Life. In: International Scientific Conference „Health, Medicine and Bioethics in Contemporary Society: Inter- and Pluridisciplinary studies”. 5th edition. Chisinau, 2022, p.104-110.
5. Jaspers Karl. Einführung in die Philosophie. In: Карл Ясперс. Введение в философию. Пер. Т.Цитцова, 2000. In: https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/yasp/index.php (использовано: 10.09.2023).
6. Остапенко Б.И. Исторический опыт политического выбора народов в условиях кризиса: случай Великой депрессии. In: Приднепровские социально-гуманитарные чтения: Материалы Криворожской сессии I Всеукраинской научно-практической конференции с международным участием, г. Кривой Рог, 24 ноября 2012 г. В 5-ти частях. Ч.2. Д.: ТОВ «Інновація», 2012, с.163–164.
7. Ostapenko B.I. The Concept of the Competence of Moral Judgement. In: VII National Congress on Bioethics. 30 September – 2 October, 2019. Kiev, 2019, p.27-28.
8. Nietzsche Friedrich. Zur Genealogie der Moral. Eine Streitschrift. Leipzig. Verlag von C. G. Neumann. 1887.

CONCEPTUL DE SĂNĂTATE UNITARĂ DIN PERSPECTIVA VULNERABILITĂȚII GLOBALE

Anatolie Eșanu, dr. în filos., conf. univ.

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”,
Chișinău, Republica Moldova
anatolie.esanu@usmf.md

THE CONCEPT OF UNITARY HEALTH FROM THE PERSPECTIVE OF GLOBAL VULNERABILITY

In the summary presented, the author records some aspects of the concept of unitary health from the perspective of the contemporary process of global vulnerability. The definitions of both unitary health and global vulnerability are formulated, some of their postulates are highlighted, the situations, problems and dilemmas of unitary health are identified.

Pe măsură ce lumea își revine din cea mai gravă criză sanitară din istoria recentă a umanității, opinia publică mondială se întrebă cum ne putem pregăti mai bine pentru viitoarele pandemii și, mai larg, ce am învățat despre sănătatea globală și dependența ei de sistemele naturale tot mai vulnerabilizate. Interacțiunile dintre oameni, animale și mediu se schimbă rapid, crescând riscul apariției și proliferării de noi boli. Animalele au fost punctul de plecare pentru recente focare de boli infecțioase, inclusiv SARS și Ebola. Dovezile sugerează că COVID-19 este, de asemenea, de origine zoonotică. În acest sens, este nevoie de a găsi o abordare care să elimine în mod cuprinzător riscul de pandemie printr-o analiză mai extinsă a sistemului complex al sănătății globale și a relației acestuia cu biosfera Terrei. Un exemplu de astfel de abordare strategică îl reprezintă conceptul de Sănătate unitară.

Activitățile umane și presiunea excesivă asupra ecosistemelor sunt surse de risc în ceea ce privește apariția și răspândirea bolilor. Factorii de stres ambiental precum comerțul cu animale, agricultura, creșterea animalelor, urbanizarea, industriile extractive, schimbările climatice, degradarea mediului, fragmentarea habitatului și invadarea arealului sălbatic de către om perturbă echilibrul deja delicat al vieții și generează așa numita vulnerabilitate globală. Conceptul de vulnerabilitate a pătruns aproape în toate disciplinele, de la fizică, asociată cu noțiunea de reziliență, managementul riscului, ca criteriu de evaluare, la sistemul sanitar și medico-social, cu prevenirea și protecția celor mai vulnerabile persoane, până la domeniul jurisprudenței, ca circumstanță, care agravează natura și ponderea pedepselor sau ca element constitutiv al unei infracțiuni. Prin urmare, termenul de vulnerabilitate poate fi aplicat mai multor domenii și, astfel, își găsește o legitimitate crescândă pentru a semnifica orice situație de slăbiciune. Se poate constata că vulnerabilitatea este legată de o lipsă de resurse sau de un sindrom de slăbiciuni individuale sau sociale care pot apărea în diferite sfere ale vieții (familie, muncă, sănătate) și pot afecta diferite tipuri de capital (material, social, cultural, de sănătate). Vulnerabilitatea umană poate fi deci, definită, în sens larg, ca orice fragilitate morală sau materială, individuală sau socială la care este expusă o persoană, un grup sau umanitatea în ansamblul ei. Contextele de utilizare ale termenului de vulnerabilitate globală s-au extins treptat, aplicându-se la subiecții militari, la război, pentru a califica pozițiile adversarului, sau a propriilor poziții, la economie și geopolitică, pentru a evalua pozițiile țărilor, companiilor

sau vulnerabilități legate de deficitul unei resurse, la joc, pentru a califica poziția unei echipe, la om, drept categorie universală, în sensul literal de vătămare fizică și în sensul figurat de fragilitate umană, la planetă, pentru a ilustra riscurile climatice, defrișările, vulnerabilitățile sănătății globale, de ex. criza legata de pandemia de COVID 19. Prin urmare, vulnerabilitatea globală reprezintă fenomenul de fragilizare, fragmentare și feblezizare (de la fr. faiblesse-slăbiciune) ale celor mai importante sfere ale societății globale precum cea socio-economică, politică, ecologică, medicală etc. cu impact imprezvizibil asupra capacității de supraviețuire a umanității. Grație faptului că sănătatea ocupă un rol central în conceptul de vulnerabilitate globală, abordarea în acest context a conceptului de sănătate unitară se axează pe interacțiunea dintre om, animal, plante și mediu, în cadrul acestei viziuni, este recunoscută interdependența sănătății umane, a animalelor și a ecosistemului în ansamblu. Această abordare implică colaborarea, comunicarea și coordonarea între sectoarele de sănătate publică, sănătatea animală și mediu pentru a aborda cauzele profunde ale bolilor și pentru a dezvolta soluții durabile pentru a promova sănătatea, a preveni pandemiile și a aborda problemele de mediu.

Un efort de colaborare al liderilor mondiali și al părților interesate este esențial pentru a aborda în mod eficient provocările complexe generate de pandemii, schimbările climatice și pentru a asigura sănătatea oamenilor, a animalelor și a mediului. Părțile interesate din domeniul sănătății globale integrează abordarea Sănătatea unitară în acordurile internaționale. De exemplu, conceptul de „Sănătate unitară” a fost deja reflectat în mai multe proiecte de documente, inclusiv proiectul de tratat internațional privind prevenirea pandemiei, pregătirea și răspunsul Organismului de Negociere Interguvernamental (INB), propunerea de amendamente la Regulamentul Internațional de Sănătate din 2005 (IHR) și Proiectul de Declarație Politică a Reuniunii la Nivel Înalt privind Acoperirea Universală a Sănătății. Recunoscând importanța coordonării eforturilor globale, Organizația Mondială a Sănătății (OMS), Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite (FAO), Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) și Organizația Mondială pentru Sănătatea Animalelor (OIE), care formează Alianța Quadripartită, s-au lansat în direcția implementării Planului de acțiune comun pentru o Sănătate unitară 2022-2026. Această inițiativă cuprinzătoare de cinci ani își propune să promoveze colaborarea și coordonarea între sectoare pentru a aborda amenințările din domeniul sănătății,

care afectează oamenii, animalele, plantele și mediul. Domeniile prioritare pentru implementarea acestui plan sunt consolidarea capacității abordării Sănătății unitare, combaterea bolilor zoonotice, asigurarea siguranței alimentelor și combaterea rezistenței antimicrobiene. Această abordare subliniază importanța eforturilor de echipă, a orientării politicilor și a sprijinului tehnic la diferite niveluri. Ca parte a Planului de acțiune comun de Sănătate unitară, se acordă o mare atenție utilizării inovațiilor din sectoarele sănătății și medicinei, precum și tehnologiilor din domeniul ecologiei, care reduc impactul uman negativ asupra mediului. Sporește exponențial rolul diagnosticării medicale, vaccinurilor și medicamentelor pentru a sprijini supravegherea bolilor, răspunsul rapid și eforturile de control, precum și așa-numitele tehnologii „verzi” pentru a ajuta la rezolvarea problemelor de mediu și de management al resurselor. De exemplu, o abordare în sensul Sănătății unitare poate fi implementată în agricultură și silvicultură prin promovarea practicilor agricole durabile pentru a îmbunătăți sănătatea generală și bunăstarea oamenilor, animalelor și mediului, prin combinarea preocupărilor de mediu și de sănătate cu tehnologiile verzi existente. Progresul tehnico-științific privind inovațiile și nevoile tehnologice prezintă avansări în practicile agricole durabile, cum ar fi practicile de prevenire și control al bolilor infecțioase și practicile de igienă a excrementelor animale.

Revoluția tehnologică demonstrează că inovarea și tehnologiile ecologice sunt esențiale pentru abordarea provocărilor legate de mediu și schimbărilor climatice și pot adăuga valoare la chestiuni conexe, cum ar fi sănătatea umană și animală. Apa este o ilustrare concludentă a relației dintre mediu și sănătate, deoarece poluarea apei poate provoca focare de boli atât la animale, cât și la oameni. Sistemele portabile de tratare a apei, tratarea aerobă a apelor uzate, sistemele de reutilizare a apelor reziduale și sistemele de tratare a apei sunt toate exemple excelente de inovație la intersecția dintre sănătatea umană, sănătatea animală și mediul ambiental. Pe măsură ce importanța abordării Sănătății unitare devine mai evidentă, la fel devine inerentă și nevoia de a înțelege pe deplin interrelațiile complexe dintre sănătatea umană, animală și cea a mediului. Comprehensiunea trebuie să fie urmată de eforturi comune și fără întârzieri nejustificate, dacă dorim să depășim cu succes următorul val de provocări globale pe planeta noastră populată de peste opt miliarde de oameni.